

АВТ
Л13

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЛАВРЕНЮК Василь Васильович

УДК 343.98

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК
З ПРОНИКНЕННЯМ У ЖИТЛО, ВЧИНЕНИХ
ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ**

Спеціальність: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2015

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціально-економічна нестабільність в Україні в останні роки наклала свій відбиток на стан злочинності – спостерігається зростання кількості вчинених злочинів проти власності і, перш за все крадіжок. Відповідно до статистичних даних Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України крадіжки складають найбільшу частку злочинів даної категорії. Особливо небезпечними та складними для розслідування є крадіжки з проникненням у житло, вчинені організованими групами.

Особливістю крадіжок даного виду є те, що вони найбільше характерні для міст із численним населенням, розвинутою транспортною мережею, значними міграційними процесами, що істотно ускладнює їх розслідування. Окрім того, організований характер, створює умови для постійного вдосконалення способів вчинення злочинів та протидії розслідуванню.

Вивчення статистичних даних і слідчої практики свідчить про тенденцію зниження рівня розкриття злочинів проти власності. На сьогодні розкривається лише кожен другий злочин. Рівень розкриття крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованою групою осіб ще нижчий.

Виявлення усіх учасників організованої злочинної групи, конкретизація ролі та доказування фактів їхньої участі у вчинених крадіжках, – складний процес. Вивчення практики свідчить, що злочинна група у повному складі притягується до кримінальної відповідальності рідко. Такий стан досудового розслідування призводить до ускладнення криміногенної ситуації, що створює умови виникнення нових кримінальних організованих груп, до набуття ними ознак стійкості й згуртованості, до вчинення повторних, а нерідко і серійних злочинів даної категорії.

Крадії все частіше використовують нові способи вчинення злочинів, як правило, з використанням новітніх технічних засобів, організованих форм протидії розслідуванню, в умовах коли на одного слідчого в середньому перепадає більше чим сто кримінальних проваджень. Мають місце й інші ускладнення слідчої діяльності, але це пов'язано не тільки з зазначеними причинами, а, певною мірою, і через недостатнє сучасне методичне забезпечення досудового розслідування, відсутність адекватних сучасним умовам науково-обґрунтованих рекомендацій стосовно протидії крадіжкам з проникненням у житло, вчинених організованою групою.

Вагомий внесок у формування теоретичних положень, щодо боротьби з організованою злочинністю, здійснили українські та російські вчені: Ю. П. Алєнін, О. Я. Баєв, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. Д. Берназ, А. Ф. Волобуєв, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, А. В. Дулов, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, В. Г. Лукашевич, Г. А. Матусовський, В. С. Овчинський, М. А. Погорєцький, М. В. Салтєвський, В. В. Тищенко, В. Ю. Шепітько, М. Є. Шумило, М. П. Яблоков та ін.

Окремі аспекти розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами, знайшли відображення у працях Є. І. Макаренка, О. П. Снігерьова, В. Я. Решетникова, М. М. Баранова, С. В. Виноградова, В. Є. Капитонова, В. П. Петруньова та інших. Але далеко не всі проблемні питання вирішені, окремі з них були тільки позначені, деякі залишаються дискусійними, і тим більше питання про крадіжки, що вчинені організованими злочинними групами. Крім цього виникли певні проблеми під час досудового слідства, в тому числі при розслідуванні крадіжок даного виду у зв'язку з введенням главою 21 КПК України нових функцій слідчого, якому надані повноваження проводити негласні слідчі (розшукові) дії. Саме названі обставини й обумовлюють актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає п. 6 розділу «Правові засоби боротьби зі злочинністю» Пріоритетних напрямків розвитку правової науки на 2011-2015 рр., Національної Академії правових наук України. Дослідження проведене згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» – «Сучасні наукові засоби і методи розслідування злочинів: проблеми теорії і практики» на 2011–2015 роки як складової плану Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011–2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у формулюванні теоретичних положень, що розкривають особливості розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованою групою; формуванні та обґрунтуванні комплексу методичних рекомендацій щодо організації розслідування, тактики провадження окремих слідчих (розшукових) дій та внесення пропозицій щодо їх удосконалення.

Відповідно до мети дослідження були поставлені і вирішувалися наступні взаємно пов'язані завдання:

визначити структуру криміналістичної характеристики крадіжок вчиненими організованими групами, зміст її елементів та розкрити основні кореляційні зв'язки між ними;

визначити і описати способи підготовки, вчинення та приховування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами; охарактеризувати особливості предмета доказування, обумовлені вчиненням крадіжки організованою групою;

розкрити особливості початкового етапу досудового розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованою групою;

визначити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування і запропонувати алгоритми дій слідчого щодо їх розв'язання;

розкрити форми взаємодії слідчого із оперативно-розшуковими службами органів внутрішніх справ при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованою групою;

визначити типові тактичні завдання та відповідні їм тактичні операції, спрямовані на встановлення ознак організованої групи та охарактеризувати їх;

розкрити тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованою групою;

Об'єктом дослідження є злочинна діяльність організованих груп при вчиненні крадіжок з проникненням у житло, та слідча діяльність щодо розслідування злочинів даної категорії, а також відповідні правовідносини.

Предметом дослідження є особливості розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, вибір яких обумовлений особливостями його об'єкта, предмета, мети і завдань. Під час дослідження було використано певну систему методів наукового пізнання: діалектичний метод наукового пізнання дійсності, використовувався для поглиблення понятійного апарату, для з'ясування сутності та особливостей криміналістичної характеристики крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованою групою, коли явища, які є об'єктом дослідження, розглядаються у взаємозв'язку, в єдності їх соціального змісту і юридичної форми (підрозділи 1.1-1.4); формально-логічний метод – дозволив здійснити типізацію обставин, які входять до предмета доказування, слідчих ситуацій та визначити шляхи їх вирішення (підрозділи 1.4, 2.1, 2.2); системно-структурний метод – при дослідженні елементів криміналістичної характеристики крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами; ознак організованої групи осіб та їх впливу на предмет доказування; визначення завдань розслідування та засобів їх вирішення – тактичних операцій (підрозділи 1.1, 2.3); системно-функціональний метод – з метою виявлення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування та при визначенні відповідних їм тактичних завдань, доцільність проведення певних слідчих дій (підрозділи 2.1, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4); соціологічні методи (опитування, анкетування, експертні оцінки) були використані для збору додаткової інформації про особливості механізму крадіжок, що вчиняються організованими групами, та особливості їх розслідування (підрозділи 1.3, 2.3); статистичний метод використаний при узагальненні кримінальних справ про крадіжки з проникненням у житло, що вчиняються організованими групами (додатки).

Нормативною базою дисертації є положення Конституції України, кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство України, Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про міліцію», «Про

організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», а також інші нормативно-правові акти, що регулюють організацію і діяльність правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю.

Емпіричну базу дослідження складають: статистичні відомості про зареєстровані крадіжки з ознаками ч. 2, ч. 5 ст. 185 КК України, за 2002-2014 роки; вироки зі 100 розглянутих кримінальних справ про крадіжки з проникненням у житло, вчинені групою осіб, у тому числі і організованими злочинними групами, розглянутих судами з 2002 по 2014 роки; матеріали 225 кримінальних справ зазначеної категорії, провадження досудового розслідування по яких призупинене у зв'язку з не встановленням осіб, що підлягають притягненню до кримінальної відповідальності; анкетування 145 слідчих та оперативних працівників органів внутрішніх справ, що займаються розкриттям та розслідуванням даного виду злочинів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією із перших спроб комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень правової науки та положень нового КПК України визначити сучасні особливості розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчиненими організованими групами і сформулювати рекомендації, що спрямовані на вдосконалення діяльності слідчих і оперативно-розшукових органів щодо розкриття та розслідування даної категорії крадіжок. У межах здійсненого дослідження сформульовані наступні положення і рекомендації, які мають певний ступінь новизни:

вперше:

визначено вплив вчинення крадіжки з проникненням у житло організованою групою в сучасних умовах на тактичні завдання розслідування та розроблені тактичні засоби їх вирішення, якими виступають комплекси слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів;

розроблено алгоритм дій слідчого початкового етапу досудового розслідування по кримінальним провадженням зазначеної категорії, відповідно до вимог ст. 214 нового КПК України;

надано теоретичні та практичні рекомендації з організації проведення окремих тактичних операцій у залежності від типових слідчих ситуацій в сучасних умовах на початковому етапі розслідування;

вдосконалено:

наукові рекомендації щодо форм взаємодії слідчих з оперативними підрозділами відповідно до вимог КПК України при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами;

класифікацію типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами, відповідні завдання розслідування та рекомендації їх вирішення;

положення щодо тактики огляду місця події, обшуків при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло і встановлення ознак вчинення злочину організованою групою;

положення щодо місця допитів підозрюваних у структурі розслідування крадіжок з проникненням у житло та особливостей їх проведення у зв'язку з фактом вчинення злочину організованою групою;

положення щодо особливостей призначення судових експертиз по крадіжках із проникненням у житло, вчинених організованими групами.
набули подальшого розвитку:

поняття криміналістичної характеристики, положення щодо елементів криміналістичної характеристики та основні кореляційні зв'язки між ними при вчиненні крадіжок організованими групами з проникненням у житло;

положення щодо переліку та змісту обставин, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про крадіжки з проникненням у житло, вчинених організованими групами, що визначаються згідно ст. 91 КПК України, а також фактом вчинення злочину організованою групою осіб (ч. 3 ст. 28 КК України);

наукові підходи щодо особливостей виявлення ознак вчинення злочину організованою групою осіб і значення у цьому оперативно-розшукових заходів;

система способів крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами;

класифікація потерпілих від крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами;

положення щодо особливостей огляду місця події, обшуків при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло і встановлення ознак вчинення злочину групою осіб;

положення щодо місця допитів підозрюваних в структурі розслідування крадіжок з проникненням у житло та особливостей їх проведення у зв'язку з фактом вчинення злочину організованою групою;

положення щодо особливостей призначення судових експертиз по крадіжкам з проникненням у житло, вчинених організованими групами.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертації положення і рекомендації можуть бути використані:

у практичній діяльності – для організаційного, тактичного, методичного та інформаційного забезпечення діяльності слідчих та оперативних підрозділів ОВС при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами;

у науково-дослідній роботі – для подальшої розробки науково обґрунтованих положень і рекомендацій, спрямованих на розробку спеціальних курсів і вдосконалення методик розслідування злочинів, вчинених організованими групами;

у навчальному процесі – як матеріал для підготовки навчальних посібників, підручників з курсу «Криміналістики», для внесення доповнень у програму вищих юридичних навчальних закладах і розробки відповідного

методичного забезпечення для оптимізації викладання теми «Методика розслідування крадіжок».

Апробація результатів дослідження. Положення й висновки дисертаційного дослідження обговорювались на засіданнях кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія», а також були представлені в доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема на: Першій щорічній науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу та студентства Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 14-15 квітня 2006 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Другі Прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв, 24-25 листопада 2006 р.); Регіональній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 8-9 лютого 2007 р.); II щорічній науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу та студентства (м. Одеса, 12 квітня 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій ювілею професора М. В. Салтевського «Сучасні проблеми, тенденції і перспективи розвитку криміналістики та судової експертизи» (м. Харків, 9-10 листопада 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Треті Прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв, 23-24 листопада 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 5-річчю заснування Міжнародного гуманітарного університету «Сучасні проблеми, тенденції і перспективи розвитку права України» (м. Одеса, 7-8 грудня 2007 р.); III звітній науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу та молодих науковців вищої юридичної школи (м. Одеса, 28 березня 2008 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 18-19 квітня 2008 р.); V міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 30-31 травня 2008 р.); IV звітній науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу (м. Одеса, 9 квітня 2009 р.); Щорічній міжнародній науково-практичній конференції «Запорізькі правові читання» (м. Запоріжжя, 15-16 травня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» (м. Одеса, 9 жовтня 2009 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у вісімнадцяти публікаціях, з них – 5 статей опубліковано в наукових фахових виданнях, перелік яких затверджений МОН України, одну статтю опубліковано в зарубіжному виданні та 12 тез доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура і обсяг дисертації визначається метою, завданнями, предметом дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують 13 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Загальний обсяг дисертації складає 241 сторінку, з яких основного тексту 207 сторінок, список використаних джерел становить 220 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок з науковими планами та програмами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукова новизна і практичне значення одержаних результатів, їх апробація, наведені дані щодо публікацій, структури та обсягу дисертації.

Розділ перший «Криміналістична характеристика крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами» складається з чотирьох підрозділів, які присвячені дослідженню поняття та структури криміналістичної характеристики: предмет посягання, місце, обстановка і час, способи вчинення крадіжок даного виду, сліди злочину, характеристика організованих груп та потерпілого.

У підрозділі 1.1 «Поняття, структура криміналістичної характеристики та особливості предмета посягання» на основі вивчення наукових публікацій проаналізовано поняття криміналістичної характеристики її структурні елементи, предмет посягання.

Аналітичний огляд літературних джерел та відповідно до предмета дослідження і згідно проанкетованих кримінальних справ до елементів криміналістичної характеристики даного виду злочинів відносяться: предмет злочинного посягання; місце, обстановка і час вчинення злочину; способи підготовки, вчинення і приховування злочину; сліди злочину; особа підозрюваного, характеристика організованих груп та потерпілого.

Спираючись на результати проведеного узагальнення кримінальних справ про факти даного виду крадіжок, встановлена закономірність про те, що на першому місці випадків крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами, предметом злочинного посягання виступали готівкові грошові кошти (як правило, у формі національної валюти або доларів США). На другому місці були вироби із дорогоцінних металів і каменів. На третьому – побутова, комп'ютерна техніка і мобільні телефони, дорогий одяг, предмети антикваріату, ікони, колекційні предмети тощо.

Аналіз слідчо-оперативної практики дозволили встановити окремі кореляційні зв'язки між характеристикою викраденого майна і особою злочинця, зокрема; факт викрадення значної грошової суми, яка певний час накопичувалась потерпілим, була знята ним з банківського рахунку може свідчити про причетність до крадіжки особи з його близького оточення, якій були ці плани відомі; факт викрадення грошей, цінних не громіздких речей (у сукупності із мінімальною кількістю слідів злочину, коротким терміном перебування злочинця в квартирі) вказує на вчинення крадіжки злодієм, який є «професіоналом» у даній сфері; наявність серед викрадених речей таких предметів як відеокасети чи диски із записами, порнографічні журнали, іграшки, продукти харчування, спиртні напої, недорогий але модний одяг і аксесуари (ремені, значки, персні, галстуки

тощо), медикаменти із наркотичним впливом вказує на вірогідність вчинення цього злочину групами неповнолітніх осіб; викрадення біжутерії, парфумів, дорогої косметики, панчішних виробів, жіночої білизни і одягу вказує на вірогідність прийняття участі у вчиненні злочину жінки; факт викрадення колекційних предметів або предметів антикваріату, ікон, картин відомих майстрів чи інших ексклюзивних речей (особливо, якщо було викрадено тільки один конкретний об'єкт) свідчить про можливу причетність до крадіжки особи, яке є колекціонером, знавцем відповідної сфери; викрадення великої кількості різнорідного майна, вибір якого злочинцем очевидно вівся безладно (пляшки з шампунем, кремами, мило, весь одяг у шафі, весь наявний кухонний посуд тощо) може вказувати на вчинення крадіжки особою (особами) з наркотичною або алкогольною залежністю.

У підрозділі 1.2 «Місце, обстановка і час вчинення злочину» відзначається, що місце і час вчинення злочину представляють собою невід'ємні частини обстановки вчинення злочину.

Безпосереднім місцем вчинення досліджуваної категорії крадіжок є житло. За аналізом статистичних даних, організовані групи злочинців близько 80 % крадіжок вчинюють в містах і крупних населених пунктах. Більшість з них мають місце в районах новобудівель і так званих «спальних» районах. Об'єктом злочинних посягань частіше стають квартири, що розташовані на перших і останніх поверхах будинків (69 % випадків). Приватні будинки, які характеризуються постійним проживанням в них їхніх господарів, набагато рідше стають місцем вчинення крадіжок (8 % випадків). Дачі і садові будинки, період проживання господарів яких обмежується весняно-літнім сезоном, дещо частіше попередніх піддаються злочинним посяганням (приблизно 20 % випадків).

Щодо астрономічного часу вчинення крадіжок поєднаних з проникненням в житло встановлено, що в робочі дні тижня з 9 до 17 години має місце більшість з них. У вечірні, нічні часи та рано вранці злодії проникають в житло людей під час свят та вихідних, коли є інформація про відсутність господарів.

До елементів обстановки вчинення крадіжок із житла, що вчинюються організованими групами, слід також віднести: місця збору співучасників; місця розробки плану сумісних дій; місця зберігання знарядь і засобів вчинення злочинів; місця зберігання викраденого майна; місця збуту, реалізації викраденого тощо. Вивчення та аналіз кримінальних справ про вказану категорію злочинів дозволили констатувати, що місця збору членів організованих груп розподіляються наступним чином: розважальні заклади – 23 %; місце проживання найбільш авторитетних учасників, лідерів угруповання або інших членів – 27 %; ділянки лісового масиву або відокремлене приміщення – 16 %; парки, супермаркети та інші громадські місця – 8 %; місця проживання співмешканців учасників групи – 11 %;

конспіративні квартири – 9%; інші – 6%. Місця розробки плану, як правило, співпадають з місцями збору співучасників групи.

У підрозділі 1.3 «Способи та сліди вчинення злочину» робиться висновок про те, що способи крадіжок поєднаних із проникненням в житло, вчинених організованими групами, розглядаються як складний комплекс дій по їх підготовці, вчиненню і приховуванню. Адже, як правило, ці крадіжки представляють собою детально сплановану, продуману і організовану злочинну діяльність. Способи завжди пов'язані зі слідами злочину.

Підготовка крадіжок включає наступні етапи: створення і забезпечення функціонування злочинної групи; вибір злочинцями конкретної квартири, будинку (чи іншого приміщення або сховища), звідкіля планується викрасти майно; вивчення обстановки, в якій необхідно буде діяти під час вчинення злочину; вибір способу проникнення в житло і підготовка необхідних для вчинення злочину знарядь та засобів; вибір часу вчинення крадіжки.

За результатами вивчення і узагальнення матеріалів кримінальних справ, розпочатих за ознаками крадіжок із житла, виявлені *типові способи проникнення злодіїв* в приміщення. До них відносяться наступні: злом корпусу вхідних дверей за допомогою фомки, лома, поштохвом плеча або ноги, зняття їх з петель – 14%; зламування замків на вхідних дверях шляхом перепиловання або хімічного розчинення ригелів, висвердлювання всієї конструкції замка з полотна дверей – 27%; проникнення через вікно, двері балкону, коли ті відкриті або шляхом зламу їх конструкції (вибивання, видавлювання скла, злом замків) – до 29%; підбір ключів, відмичок (характерним є для професіоналів), з використанням заздалегідь викраденого (скопійованого) ключа, або шляхом виявлення ключа «прихованого» в обумовленому членами родини місці – 17%; руйнування стін, стелі, підлоги – 9% тощо.

У 98% випадках були виявлені заходи зловмисників з приховування злочину. Ці заходи в залежності від конкретної мети їх проведення можна поділити на три групи: заходи направлені на: приховування самого факту вчинення крадіжки; утаювання, знищення відомостей про осіб причетних до вчинення злочину; перешкоджання діяльності слідчого.

Спосіб вчинення крадіжки тісно пов'язаний зі слідами, які залишаються на місці злочину. Робиться висновок про те, що сліди вчинення крадіжок, поєднаних з проникненням у житло, вчинених організованою групою, проявилися у формі: а) змін в речовій обстановці місця злочину; б) слідів-відображень; в) предметів – речових доказів; г) мікрооб'єктів. Найбільше значення мали такі сліди як: сліди знарядь зламу; біологічні (слина, піт, волосся, запахові сліди); сліди індивідуальних засобів маскування; мікрволокна тканини; сліди взуття; частинки ґрунту; об'єкти рослинного та тваринного походження; мікроорганізми; у аудіо записках домофонів – голоси підозрюваних; у відеозаписах камер спостереження – зовнішній вигляд злочинців; покинуті або загублені злочинцями речі; сліди транспортних засобів тощо.

У підрозділі 1.4 «Характеристика організованих груп та особи потерпілого» відзначається, що у криміналістичній характеристиці будь-якого злочину особливу цікавість становлять відомості про осіб, які його вчиняють та потерпілих.

В характеристиці особи злочинця виділено два аспекти. Перший аспект – це характеристика організованої групи як групового суб'єкта крадіжок, поєднаних із проникненням у житло. В цьому контексті детально характеризуються ознаки даного суб'єкта, передбачені ч. 3 ст. 28 Кримінального кодексу України (участь у готуванні або вчиненні злочину трьох і більше осіб; попередня зорганізованість у стійке об'єднання; спрямованість на вчинення кількох злочинів; наявність єдиного, відомого всім учасникам групи плану злочинної діяльності з розподілом функцій учасників групи).

Другий аспект – характеристика осіб окремих учасників групи, які виконують конкретні функції покладені на них відповідно до єдиного плану вчинення злочину. Доведено, що абсолютна більшість учасників організованих груп – чоловіки (78 %), але зустрічаються і жінки члени груп (22 %). Останні, як правило, виконують другорядні функції. Вік злочинців коливається від 16 до 45 років. Найбільш криміногенний вік учасників груп – 25-35 років (64 %); інші вікові групи представлені таким чином: до 25 років – 26 %, понад 35 років – 10 %. Освітній рівень членів організованих груп характеризується наступним чином: неповну середню освіту мають 7 %, базову чи повну середню освіту мають 44 %, професійно-технічну – 26 %, незакінчену вищу освіту – 10 %, повну вищу освіту – 13 %.

Акцентується увага на тому факті, що переважна більшість сучасних членів організованих груп – це молоді люди, які ніде не працювали або працювали епізодично (67 %), хоча й були працездатними. Злочинна діяльність для них була основним і часто єдиним джерелом доходів. Серед осіб, які вчиняють крадіжки в складі організованих груп, 65 % – раніше судимих. Серед них одну судимість мали 35 % осіб, дві – 16 %, 14 % – три і більше. Як правило, попередні судимості пов'язані із вчиненням корисливих і корисливо-насильницьких злочинів.

На основі вивчення кримінальних справ розглядаються криміналістично значущі типові риси *потерпілого*. Автор дійшов висновку про те, що прослідковуються закономірності у виборі злочинцем – членом організованої групи жертви. У теоретичному та практичному плані однією із важливих класифікаційних засад створення криміналістичної типології крадіжок з проникненням в житло, вчинених організованими групами є зміст взаємозв'язків «жертва – злочинець (ці)». У відповідності до них жертви крадіжок можливо розділити на декілька груп: до першої групи входять особи, що знаходяться із крадієм в родинних стосунках і інших досить близьких відношеннях (кум, вітчим, племінник тощо) – 5 %; до другої групи входять жертви, різноманітні стосунки яких із крадієм розвиваються

на ґрунті особистого знайомства в рамках здійснення службової, суспільної та іншої діяльності, знайомий по спільній роботі, навчанню – 8%; третю групу утворюють жертви, стосунки яких крадієм формуються на ґрунті спільного вживання алкогольних напоїв – 7%; четверту групу складають потерпілі, які знали майбутнього крадія і демонстрували «широкі можливості» своєї заможності – 18%; п'яту групу складають біля двох третин потерпілих від крадіжок, які не мали взаємозв'язок із крадієм. Але злодії знали майбутню жертву, вивчали її матеріальне становище. Зокрема, серед майбутніх потерпілих з репутацією заможної людини було – 92%. При цьому робота таких осіб була пов'язана з перевезенням, доставкою, одержанням, видачею грошей – 20%; з підприємництвом (бізнесом) – 42%; з володінням цінними предметами (колекціонування, розведення цінних порід тварин і т. п.) – 22% тощо.

Розділ другий «Організація розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Обставини, які підлягають доказуванню» акцентується увага на тому, що методика розслідування злочинів окремого виду значною мірою визначається предметом доказування, який обумовлюється обставинами, що витікають з конкретного складу цього злочину. Відповідно предмет доказування крадіжок, поєднаних з проникненням у житло, вчинених організованими групами, можна представити у вигляді наступної системи фактів, які необхідно встановити у кримінальному провадженні: обставини, що підлягають доказуванню згідно ст. 91 КПК України; обставини, що підлягають доказуванню відповідно до ч. 3 ст. 28 КК України – ознаки організованої групи (участь у готуванні або вчиненні злочину трьох і більше осіб; попередня зорганізованість у стійке об'єднання; спрямованість на вчинення кількох злочинів; наявність єдиного, відомого всім учасникам групи плану злочинної діяльності з розподілом функцій учасників групи); обставини, що підлягають встановленню відповідно до концепції КПК України про необхідність прийняття заходів запобігання кримінальним правопорушенням – криміногенні фактори (причини крадіжки та умови, які сприяли вчиненню крадіжки).

У підрозділі 2.2 «Особливості початку досудового розслідування в типових слідчих ситуаціях» робиться висновок про те, що особливість початку кримінального провадження по крадіжкам, поєднаних з проникненням у житло, обумовлена тим, що з виявленням достатніх обставин, що свідчать про вчинення крадіжки, висуваються та перевіряються версії про груповий організований характер злочину відповідно до вимог ч. 3 ст. 28 КК України.

Акцентовано увагу на тому, що по крадіжкам можливо внесення відомостей до ЄРДР та починати розслідування тільки при наявності

достатніх підстав, зокрема, після вирішення питання про встановлення вартості викраденого майна на момент вчинення правопорушення, яка згідно з ч. 3 ст. 51 КУпАП в редакції Закону України № 1449-УІ від 4 червня 2009 р. повинна бути більше ніж 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Розкрито алгоритм дій слідчого в залежності від джерела інформації про крадіжку, яка надійшла до правоохоронного органу: під час подання заяви, при повідомленні та при самостійному виявленні слідчим з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення крадіжки.

На підставі аналізу матеріалів слідчої практики виділено три типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок із житла: виявлено факт крадіжки і затримано підозрюваних осіб на місці вчинення злочину з викраденим майном; виявлено факт крадіжки і потерпілий або свідки-очевидці повідомляють відомості про осіб, що підозрюються у її вчиненні; виявлено факт крадіжки але відомості про осіб, що підозрюються у її вчиненні, відсутні. Відповідно до кожної зазначеної типової ситуації запропоновано програми дій слідчого щодо їх розв'язання.

У *підрозділі 2.3 «Основні форми взаємодії слідчого з оперативно-розшуковими підрозділами органів внутрішніх справ»* на основі дослідження обставин, що входять у предмет доказування у кримінальних провадженнях про крадіжки, вчинені організованими групами осіб, обґрунтовується висновок про те, що їх доказування можливе лише при поєднанні зусиль слідчого та співробітника оперативного підрозділу. Визначені такі форми взаємодії названих суб'єктів розслідування організованих злочинів: консультаційна співпраця слідчого з співробітником оперативного підрозділу при заведенні оперативно-розшукових справ; повідомлення слідчого оперативними підрозділами про виявлення злочину і передача йому оперативно-розшукових матеріалів з ознаками злочину для вирішення питання про внесення даних до Єдиного реєстру досудового розслідування; спільний аналіз первинного матеріалу про злочин на стадії початку кримінального провадження та складання плану реалізації оперативно-розшукових матеріалів; спільна робота оперативного співробітника і слідчого щодо подолання (попередження) протидії розслідуванню; подання слідчому протоколів з відповідними додатками, складених за результатами виконання письмових доручень слідчого для використання їх у розслідуванні; виконання окремих доручень слідчого щодо провадження слідчих (розшукових), (негласних) дій; узгоджене планування і проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій; спільна діяльність при проведенні тактичних комбінацій та операцій; робота у складі слідчо-оперативних груп (бригад); спільна діяльність слідчого та оперативного співробітника по забезпеченню відшкодування заподіяної злочиним матеріальної шкоди і можливої конфіскації майна.

Формулюється висновок про те, що найбільш ефективна організація розслідування крадіжок, які вчинені організованими групами злочинців

можлива тільки при створенні та належній організації діяльності слідчо-оперативних груп.

У *підрозділі 2.4 «Типові завдання розслідування, що спрямовані на встановлення ознак організованої групи і відповідні їм тактичні операції»* відзначається те, що до числа важливих положень розслідування крадіжок даного виду, відносяться тактичні завдання, які направлені на встановлення ознак організованої групи (ч. 3 ст. 28 КК України), і необхідні для їх вирішення комплекси слідчих дій, оперативно-розшукових заходів та інших дій (робота зі ЗМІ, населенням тощо) – тактичні операції. Тактичні завдання направлені на встановлення кількості членів злочинної групи; встановлення факту узгодженості дій членів групи і розподіл між ними функцій при вчиненні крадіжки; встановлення стійкого характеру об'єднання членів групи; встановлення спрямованості членів групи на вчинення даного епізоду крадіжки та інших злочинів. Вони вирішуються шляхом проведення таких тактичних операцій як «Кількість співучасників крадіжки», «Попередня узгодженість дій співучасників і розподіл функцій», «Стойкість злочинного об'єднання», «Спрямованість групи на вчинення інших злочинів». На основі вивчення та узагальнення практики, розроблені алгоритми дій слідчого при вирішенні перерахованих тактичних операцій.

Розділ третій «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами» складається з чотирьох підрозділів, що присвячені тактиці огляду місця події, допиту, обшуку, підготовці та проведенню судових експертиз.

У *підрозділі 3.1 «Огляд місця події»* доведено, що найважливішою невідкладною слідчою дією у кримінальних провадженнях про крадіжки із житла є огляд місця події. Досліджувана слідча дія за даною категорією злочинів проводиться по всім кримінальним провадженням і має свої тактико-криміналістичні особливості. Серед них звертається увага на наступні: направленість організації взаємодії слідчого з членами слідчо-оперативної групи на встановлення ознак вчинення крадіжки групою осіб ще під час проведення огляду місця вчинення крадіжки; виявлення та уважне вивчення всієї сукупності залишених слідів і обстановки на місці події, що дозволяє слідчому зробити обґрунтовані припущення як про спосіб вчинення крадіжки (підготовку, вчинення і приховування), так і про кількість осіб причетних до її вчинення; попереднє дослідження, аналіз взаємозв'язків усіх виявлених слідів та їх оцінка на предмет виявлення не тільки ознак крадіжки та визначення шляхів виявлення суб'єктів злочину, але і ознак перебування на місці злочину групи осіб; оцінка отриманої інформації в процесі огляду місця події у взаємозв'язку з даними, що отримані з інших джерел, зокрема, із оперативно-розшукових, пояснень потерпілих про викрадені предмети, свідків про вчинення крадіжки в групі; аналітична робота з інформацією, яка виявлена на цьому етапі

розслідування, зокрема, стосовно осіб, які вчинили крадіжку (їх ознаки, кількість, наявність транспорту тощо).

Корисну інформацію про кількість співучасників крадіжки можуть дати сліди знаходження членів групи в місцях засідок, на місці крадіжки, зокрема сліди паління (наявність цигарок різних марок, особливості прикусу сигарети її фільтра), біологічні сліди, сліди вживання напоїв, їжі. На груповий характер вчинення крадіжки може вказувати спосіб проникнення і викрадення майна, який вимагає фізичних зусиль або професійних навичок кількох осіб і є неможливими для однієї людини тощо.

У *підрозділі 3.2 «Особливості допиту підозрюваних»* на основі узагальнення слідчої практики і аналізу наукових праць формулюється висновок про те, що при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованою групою осіб, велике значення мають допити підозрюваних.

Наголошується на тому, що найважливішим тактичним завданням перед проведенням допиту членів організованої групи є подолання психологічної згуртованості цієї злочинної групи. Дуже важливо продумати як використати під час допиту одержані відомості із оперативних джерел про організаторів, інших членів злочинної групи, про цілі її створення, про обсяг злочинної діяльності, її структуру, способи залучення нових членів, корупційні зв'язки тощо.

Під час підготовки та допиту необхідно вивчати і використовувати взаємовідносини між членами організованої групи (ієрархічні, конфліктні) і приділяти особливу увагу належному вибору і правильному застосуванню тактичних прийомів, комбінацій. Вірним тактичним ходом при цьому є визначення слідчим серед членів групи «слабкої ланки». У криміналістичній літературі відзначається, що такими членами організованої групи можуть бути особи, які займають у групі невисоке, підпорядковане становище, потрапили до неї через безвольність, матеріальну залежність від лідера тощо.

У *підрозділі 3.3 «Особливості обшуку»* на основі узагальнення слідчої практики, аналізу нормативно-правових актів і наукових праць доведено, що характерною особливістю розслідування крадіжок, вчинених організованими групами, є проведення значної кількості обшуків. При підготовці і проведенні обшуків слід звернути увагу на такі основні принципи: обшуки необхідно проводити одночасно (паралельно) у всіх членів організованої групи (можливо, у всіх членів родини членів групи, знайомих) та у всіх місцях, в яких можуть знаходитись об'єкти, виявлення і вилучення яких має значення для справи; обшуки повинні бути раптовими і непередбачуваними для осіб, які підлягають обшуку; перед проведенням обшуків необхідно прийняти заходи по попередженню витоку оперативної або слідчої інформації; дії учасників пошукових груп повинні бути

узгоджені і чітко орієнтовані на відшукування конкретних об'єктів, що забезпечується ретельною попередньою підготовкою обшуку, плануванням його ходу та прогнозуванням результатів; в ході обшуку повинен бути оптимальний розподіл функціональних обов'язків членів пошукових груп та цілеспрямоване керівництво роботою групи, яке здійснює слідчий.

У підрозділі 3.4 «Підготовка та проведення судових експертиз» робиться висновок про те, що при розслідуванні крадіжок із житла, вчинених організованими групами, не зважаючи на велику роль діагностичних досліджень, вирішальне значення все ж таки мають ідентифікаційні дослідження слідів злочину і об'єктів, що перевіряються. Особлива цінність результатів криміналістичної ідентифікації в тому, що вони значно прискорюють розслідування, роблячи його більш цілеспрямованим і успішним.

Аналіз слідчо-оперативної практики свідчить про те, що ускладнені з призначенням традиційних експертиз (дактилоскопічні, судово-трасологічні, товарознавчі) для цієї категорії кримінальних справ не виникає. Але, як свідчать матеріали практики, є необхідність обов'язкового призначення деяких менш розповсюджених видів експертиз, які можуть забезпечити одержання доказової інформації. До таких, зокрема, слід віднести судово-грунтознавчу, судово-біологічну експертизи, експертизу ДНК.

Важливе значення для кваліфікації злочину за ознакою вчинення організованою групою осіб і доказування цієї обставини при розслідуванні досліджуваних злочинів має використання судово-психологічної експертизи, зокрема, для встановлення організатора, лідера групи.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації, на основі проведеного комплексного й системного дослідження особливостей розслідування крадіжок з проникненням в житло, вчинених організованими групами, сформульовано теоретичні положення та рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни, мають значення для науки та правоохоронної практики, зокрема:

1. У структурі криміналістичної характеристики крадіжок, поєднаних з проникненням у житло, особливо важливе місце мають відомості про предмет злочинного посягання. Предмети безпосереднього посягання крадіжок поділяються на декілька груп, зокрема, у більшості випадків предметом злочинного посягання виступали готівкові грошові кошти (як правило, у формі національної валюти або доларів США). До другої групи відносяться вироби із дорогоцінних металів і каменів. Стосовно третьої групи – ними найчастіше були побутова, комп'ютерна техніка і мобільні телефони, дорогий одяг, предмети антикваріату, ікони, колекційні предмети, сейфи, які не змогли відкрити на місці крадіжки тощо.

Аналіз інформації про предмет крадіжки дозволяє висунути достовірні версії стосовно кількості злочинців, віку, фізичної сили, статі і кваліфікації злодіїв, наявності, «навідників», способу проникнення, відходу з місця події (автотранспортом, пішки), способи збуту викраденого майна та інші.

Місце і час вчинення злочину представляють собою невід'ємні частини обстановки вчинення злочину. Безпосереднім місцем вчинення розглядуваної категорії крадіжок є житло заможних громадян.

Також до елементів обстановки вчинення крадіжок із житла, що вчиняються організованими групами, слід віднести: місця збору співучасників; місця розробки плану сумісних дій; місця зберігання знарядь і засобів вчинення злочинів; місця зберігання викраденого майна; місця збуту, реалізації викраденого тощо.

Способи крадіжок поєднаних із проникненням в житло, вчинених організованими групами, розглядаються як складний комплекс дій по їх підготовці, вчиненню і приховуванню. Адже ці крадіжки представляють собою детально сплановану, продуману і організовану злочинну діяльність. Встановлено, що підготовка крадіжок включає наступні етапи: створення і забезпечення функціонування злочинної групи; вибір злочинцями конкретної квартири, будинку (чи іншого приміщення, яке є житлом), звідкіля планується викрасти майно; вивчення обстановки, в якій необхідно буде діяти під час вчинення злочину; вибір способу проникнення в житло і підготовка необхідних для вчинення злочину знарядь та засобів; вибір часу вчинення крадіжки.

Вчинення крадіжки реалізується шляхом: злому корпусу вхідних дверей поштовхом плеча або ноги, зняття їх з петель – 14 %; зламуванням замків на вхідних дверях шляхом перепилування або хімічного розчинення ригелів, висвердлювання всієї конструкції замка з полотна дверей – 27 %; проникненням через вікно, двері балкону, коли ті відкриті або шляхом зламу їх конструкції (вибивання, видавлювання скла, злом замків) – до 29 %; підбору ключів, відмичок (характерним є для професіоналів), з використанням заздалегідь викраденого (скопійованого) ключа, або шляхом виявлення ключа «прихованого» в обумовленому членами родини місці – 17 %; руйнуванням стін, стелі, підлоги – 9 %; проникненням в житло із згоди жертви (під виглядом санітарної епідеміологічної служби, перевірки радіаційного фону, лікаря, працівників соціального забезпечення тощо) – 3 %; використання нетипових способів проникнення (наприклад, крадіжки речей з лоджій та балконів за допомогою «вудочки») – 1 %.

Приховування крадіжок включає в себе заходи направлені на: приховування самого факту вчинення крадіжки; утаювання, знищення відомостей про осіб причетних до вчинення злочину; перешкоджання слідству тощо.

Сліди вчинення крадіжок, поєднаних з проникненням у житло, вчинених організованою групою, проявляються у формі: а) змін в речовій

обстановці місця злочину (у порушенні первісного положення і стану різних об'єктів); б) слідів-відображень (сліди рук, ніг, взуття, знарядь і засобів зламу, транспортних засобів, аудіо-, відео сліди та ін.); в) предметів – речових доказів (в тому числі знарядь зламу, особистих речей залишених злочинцем на місці злочину, а також викраденого майна, унесеного злочинцями з собою); г) мікрооб'єктів; д) біологічних слідів.

У криміналістичній характеристиці будь-якого злочину помітне місце займають відомості про осіб, які його вчиняють. В характеристиці злочинців виділено два аспекти. *Перший аспект* – це характеристика організованої групи як групового суб'єкта крадіжок поєднаних із проникненням у житло. В цьому контексті детально характеризуються ознаки даного суб'єкта, передбачені ч. 3 ст. 28 Кримінального кодексу України (участь у готуванні або вчиненні злочину трьох і більше осіб; попередня зорганізованість у стійке об'єднання; спрямованість на вчинення кількох злочинів; наявність єдиного, відомого всім учасникам групи плану злочинної діяльності з розподілом функцій учасників групи). *Другий аспект* – характеристика особи окремих учасників групи, які виконують окремі функції покладені на них відповідно єдиного плану вчинення злочину.

Автор дійшов висновку, що прослідковуються закономірності у виборі жертви злочинцем – членом організованої групи. У відповідності до взаємозв'язків «злочинець-жертва» жертви крадіжок можливо розділити на декілька груп: особи, що знаходяться із крадієм в родинних стосунках і інших досить близьких відношеннях (кум, вітчим, племінник тощо) – 5 %; жертви, різноманітні стосунки яких із крадієм розвиваються на ґрунті особистого знайомства в рамках здійснення службової, суспільної та іншої діяльності, знайомий по спільній роботі, навчанню – 8 %; жертви, стосунки яких крадієм формуються на ґрунті спільного вживання алкогольних напоїв – 7 %; потерпілі, які знали майбутнього крадія і демонстрували «широкі можливості» своєї заможності – 18 %. Біля двох третин потерпілих – це ті, які не мали взаємозв'язок із крадієм, але злодії знали майбутню жертву, вивчали її матеріальне становище. Зокрема, серед майбутніх потерпілих з репутацією заможної людини було – 92 %. При цьому робота таких осіб була пов'язана з перевезенням, доставкою, одержанням, видачею грошей – 20 %; з підприємництвом (бізнесом) – 42 %; з володінням цінними предметами (колекціонування, розведення цінних порід тварин і т. п.) – 22 % тощо.

Автор розкриває кореляційні зв'язки між елементами криміналістичної характеристики.

2. Методика розслідування злочинів окремого виду значною мірою визначається предметом доказування, який обумовлюється обставинами, що витікають з конкретного складу цього злочину.

У кримінальних провадженнях про злочини, вчинені організованими групами, предмет доказування значно ширший. Оскільки до загальних

(вказаних в ст. 91 КПК України) обставин додаються й специфічні. Так, доказуванню за даною категорією кримінальних справ додатково підлягають доказуванню ознаки складу злочину у діях всіх співучасників, а також ознаки організованості групи, які вказані ч. 3 ст. 28 КК України, а також причини та обставини, які сприяли вчиненню крадіжки.

3. Особливістю початку кримінальних проваджень про крадіжки, поєднані з проникненням у житло, обумовлена тим, що, як правило, на момент зібрання матеріалів (заяви, повідомлення про крадіжку або після самостійного виявлення ознак крадіжки) вирішується завдання встановлення і фіксації ознак складу цього злочину, паралельно з перевіркою версій про можливе його вчинення організованою групою.

Виділено три типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок із житла: виявлено факт крадіжки і затримано підозрюваних осіб на місці вчинення злочину з викраденим майном; виявлено факт крадіжки і потерпілий або свідки-очевидці повідомляють відомості про осіб, що підозрюються у її вчиненні; виявлено факт крадіжки, але відомості про осіб, що підозрюються у її вчиненні, відсутні.

4. У виявленні і розкритті крадіжок, вчиненими організованими групами, особливо важливого значення набувають негласні слідчі (розшукові) дії. Використання таких дій можливе тільки якщо відомості про злочин та осіб, які його вчинили, не можливо отримати в інший спосіб. Такі дії проводить або слідчий, який проводить розслідування, або за його дорученням уповноважені оперативні підрозділи.

У зв'язку з цим, актуальності набувають наукові розробки щодо формування знань та навичок у слідчих стосовно проведення негласних слідчих (розшукових) дій. В цьому сенсі вважається доречним введення в цикл дисциплін професійної та практичної підготовки кваліфікованих фахівців для підрозділів слідства у вищих навчальних закладах МВС України спеціального навчального курсу «Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у доказуванні по кримінальним провадженням».

5. До числа основних положень розслідування крадіжок, поєднаних з проникненням у житло, вчинених організованими групами, також відносяться тактичні завдання, які направлені на встановлення ознак організованої групи (ч. 3 ст. 28 КК України), і необхідні для їх вирішення комплексу слідчих дій та оперативно-розшукових заходів -- тактичні операції. Тактичні завдання направлені на встановлення кількості членів злочинної групи; встановлення факту узгодженості дій членів групи і розподіл між ними функцій при вчиненні крадіжки; встановлення стійкого характеру об'єднання членів групи; встановлення спрямованості членів групи на вчинення даного епізоду крадіжки та інших корисних злочинів. Вони вирішуються шляхом проведення таких тактичних операцій як «Кількість співучасників крадіжки», «Попередня узгодженість дій

співучасників і розподіл функцій», «Стійкість злочинного об'єднання», «Спрямованість групи на вчинення інших злочинів».

6. Важливим елементом методики розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами осіб є тактика слідчих дій. Найважливішою початковою слідчою дією у справах про крадіжки із житла є огляд місця події. Серед особливостей проведення цієї слідчої дії слід відзначити наступне: направленість організації належної взаємодії між слідчим та іншими членами СОГ на встановлення групи злочинців; уважне вивчення всієї сукупності залишених слідів і обстановки на місці події дозволяє слідчому зробити обґрунтовані припущення як про спосіб вчинення крадіжки (підготовку, вчинення і приховування), так і про осіб, які причетні до її вчинення; велике значення має діяльність слідчого з дослідження і оцінки слідів, яка включає: аналіз інформаційного змісту елементів сліду; аналіз взаємозв'язків усіх виявлених слідів; оцінку отриманої інформації в процесі огляду місця події у взаємозв'язку з даними, отриманими з інших джерел.

7. Допит підозрюваного у справах зазначеної категорії виступає засобом захисту підозрюваного та своєрідним способом перевірки одержаної інформації. З його допомогою можна конкретизувати наявну в розпорядженні слідчого інформацію про співучасників крадіжки та роль кожного з них, властивості і ознаки тих чи інших матеріальних об'єктів, які були отримані при огляді місця події, вилучені при затриманні підозрюваного тощо.

Допит підозрюваного доцільно здійснювати, як правило, без зволікання, максимально використовуючи фактор раптовості та систему тактичних прийомів, розроблених у криміналістиці для подолання неправдивих свідчень. При цьому допиту повинна передувати ретельна підготовка, у ході якої необхідно уважно вивчити та продумати як використати оперативно-розшукові дані, матеріали, пов'язані з оглядом місця крадіжки, плани, схеми, фотографії, відеозаписи, протоколи огляду речей, допитів потерпілих і свідків, обшуків, матеріали експертиз тощо.

8. Характерною особливістю розслідування крадіжок, вчинених організованими групами, є проведення значної кількості обшуків. При підготовці і проведенні обшуків слід звернути увагу на такі основні принципи: обшуки необхідно проводити одночасно (паралельно) у всіх членів організованої групи (можливо, у всіх членів родини членів групи, знайомих) та у всіх місцях, в яких можуть знаходитись об'єкти, виявлення і вилучення яких має значення для справи; обшуки повинні бути раптовими і непередбачуваними для обшукуваних осіб; перед проведенням обшуків необхідно прийняти заходи щодо попередження витоку оперативної або слідчої інформації; дії учасників пошукових груп повинні бути узгоджені і чітко орієнтовані на відшукування конкретних об'єктів, що забезпечується ретельною попередньою підготовкою обшуку, плануванням його ходу та

прогнозуванням результатів: в ході обшуку повинен бути оптимальний розподіл функціональних обов'язків членів пошукової групи та цілеспрямоване керівництво роботою групи, яке здійснює слідчий.

9. Аналіз слідчо-оперативної практики свідчить про те, що ускладнені з призначенням традиційних експертиз (дактилоскопічні, судово-трасологічні, товарознавчі) для цієї категорії кримінальних проваджень не виникає. Але треба звернути увагу слідчих на необхідності використання можливостей деяких менш розповсюджених видів експертиз, які можуть забезпечити одержання доказової інформації. До таких, зокрема, слід віднести судово-грунтознавчу та судово-біологічну експертизи, а також гено-типоскопічну експертизу ДНК. Вагоме значення для виявлення організатора, лідера організованої групи, правильної кваліфікації злочину для доказування наявності організованої групи має підготовка та призначення судово-психологічної експертизи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Лавренюк В. В. Основные элементы криминалистической характеристики краж / В. В. Лавренюк // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – Одеса, 2006. – Вип. 27. – С. 161–165.

2. Лавренюк В. В. Висунення слідчих версій про крадіжки, які вчинені організованою злочинною групою / В. В. Лавренюк // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – Одеса, 2007. – Вип. 32. – С. 169–174.

3. Лавренюк В. В. Особливості підготовки і проведення обшуку при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами / В. В. Лавренюк // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – Одеса, 2011. – Вип. 41. – С. 220–229.

4. Лавренюк В. В. Особливості характеристики організованих груп та особи потерпілого при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами / В. В. Лавренюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. пр. – Одеса, 2013. – Вип. 5. – С. 292–296.

5. Лавренюк В. В. Типові завдання розслідування і відповідні їм тактичні операції при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, скоєних організованими групами / В. В. Лавренюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2013. – Вип. 21. – С. 139–142.

6. Лавренюк В. В. Понятие, структура криминалистической характеристики и особенности предмета посягательства при расследовании краж с проникновением в жилище, совершенных организованными группами / В. В. Лавренюк // Воронежские криминалистические чтения : сб. науч. тр. – 2014. – Вип. 16. – С. 126–131.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. Лавренюк В. В. Криміналістическая характеристика краж / В. В. Лавренюк // Вісник Запорізького національного університету. – 2005. – № 2. – С. 183–187.

8. Лавренюк В. В. Некоторые особенности способов совершения краж / В. В. Лавренюк // Право ХХІ століття: становлення та перспективи розвитку : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2006. – С. 237–240.

9. Лавренюк В. В. Особливості способу і обстановки крадіжок, вчинених організованими злочинними групами / В. В. Лавренюк // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матер. ХІІІ регіон. наук.-практ. конф. (м. Львів, 8-9 лютого 2007 р.). – Львів, 2007. – С. 544–547.

10. Лавренюк В. В. Тактические приемы осмотра места происшествия при кражах совершенных организованной преступной группой / В. В. Лавренюк // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету : матер. ІІ щоріч. наук.-практ. конф. проф.-викл. складу та студентства (м. Одеса, 12 квітня 2007 р.). – О. : Міжнародний гуманітарний університет, 2007. – Вип. 8. – С. 28–32.

11. Лавренюк В. В. Типові слідчі ситуації, що виникають на первинному етапі розслідування крадіжок скоєних організованими злочинними групами на транспорті / В. В. Лавренюк // Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті : матер. пост. сем. (м. Одеса, 2 листопада 2007 р.). – О. : Одеський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ, 2007. – С. 42–45.

12. Лавренюк В. В. Особливості допиту підозрюваного і звинуваченого у крадіжках, які вчинені організованою злочинною групою / В. В. Лавренюк // Сучасні проблеми, тенденції і перспективи розвитку криміналістики та судової експертизи : матер. Міжн.на наук.-практ. конф., присвяч. ювілею проф. М. В. Салтєвського (м. Харків, 2007 р.). – Х. : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2007. – С. 142–147.

13. Лавренюк В. В. Особливості протидії процесу розслідування квартирних крадіжок, скоєних організованими злочинними групами / В. В. Лавренюк // Сучасні проблеми, тенденції і перспективи розвитку права України : матер. міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 7-8 грудня 2007 р.). – О. : Міжнародний гуманітарний університет, 2007. – Вип. 7. – С. 270–274.

14. Лавренюк В. В. Криміналістичні проблеми визначення особи злочинця, який скоює квартирні крадіжки у складі організованої злочинної групи / В. В. Лавренюк // Правове життя сучасної України : тези доп. Всеукр. наук. конф. (м. Одеса, 18-19 квітня 2008 р.). – О. : Одеська національна юридична академія, 2008. – С. 438–439.

15. Лавренюк В. В. Взаємодія слідчого з органами дізнання при розслідуванні квартирних крадіжок скоєних організованими злочинними групами / В. В. Лавренюк // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету : матер. ІІІ наук.-практ. конф. проф.-викл. складу та молодих

науковців (м. Одеса, 28 березня 2008 р.). – О. : Міжнародний гуманітарний університет, 2008. – Вип. 9. – С. 83–86.

16. Лавренюк В. В. Експертизи у справах про квартирні крадіжки, які скоєно організованою злочинною групою / В. В. Лавренюк // Актуальні питання реформування правової системи України : матер. V міжн. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 30 31 травня 2008 р.). – Луцьк : Юридичний факультет Волинського національного університету ім. Лесі Українки, 2008. – С. 513–517.

17. Лавренюк В. В. Криміналістичне визначення організатора та співучасників крадіжок, пов'язаних із проникненням у приміщення, які скоєні організованими злочинними групами / В. В. Лавренюк // Запорізькі правові читання : матер. Щоріч. міжн. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 15 16 травня 2009 р.). – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2009. – С. 248–249.

18. Лавренюк В. В. Особливості тактики проведення окремих слідчих дій при розслідуванні крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими злочинними групами / В. В. Лавренюк // Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матер. міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9 жовтня 2009 р.). – О. : Міжнародний гуманітарний університет, 2009. – С. 453–454.

АНОТАЦІЯ

Лавренюк В.В. Особливості розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. – Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, 2015.

Дисертація являє собою дослідження теоретичних та практичних питань розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами.

У рукописі проведено криміналістичний аналіз крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами, сформульовано поняття криміналістичної характеристики, зазначеного виду злочинів. На матеріалах узагальнення практики визначені та розкриті структурні елементи цього поняття і розкриті кореляційні зв'язки між ними. Охарактеризовано особливості предмета доказування, обумовленого вчиненням крадіжки організованою групою. У роботі також розкриті типові тактичні ситуації початкового етапу розслідування та сформульовано програми (алгоритми) дій слідчого щодо їх розв'язання. Визначено перспективні форми взаємодії слідчого та оперативних працівників при розслідуванні цих злочинів. Розкриті типові завдання розслідування, які спрямовані на встановлення ознак організованої групи та відповідні їм

тактичні операції. Запропоновані найбільш ефективні тактичні прийоми підготовки та проведення окремих слідчих дій.

Ключові слова: організована злочинна група, криміналістична характеристика, типова слідча ситуація, тактика слідчих дій, тактична операція, розслідування.

АННОТАЦИЯ

Лавренюк В.В. Особенности расследования краж с проникновением в жилище, совершенных организованными группами. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Международный гуманитарный университет, Одесса, 2015.

Диссертация представляет собой исследование, в котором на базе современных положений криминалистики, а также репрезентативного обобщения уголовных дел и опроса следователей, которое посвящено особенностям методики расследования краж с проникновением в жилище, совершенных организованными группами. Рукопись посвящена теоретическим и практическим вопросам совершенствования методики расследования преступлений данного вида в ней сформулированы рекомендации, направленные на усовершенствование и оптимизацию деятельности следственных органов и оперативно-розыскных подразделений по раскрытию и расследованию краж данного вида.

В работе проведен криминалистический анализ данного вида преступлений, содержащий сведения о способе совершения краж, предмете преступного посягательства, обстановке совершения преступления, типичных следах преступления, характеристике организованных групп, личности потерпевшего. Особое внимание уделено анализу сведений об организованной преступной группе, которые содержат информацию о процессе создания группы, о личности организатора, о личностях участников, о связях с будущей жертвой. На основе анализа литературы по криминалистике и смежных отраслей знаний, сформулировано авторское понятие следственной ситуации, выделены типичные следственные ситуации, а также рассмотрены особенности их преодоления в ходе расследования, исследуемой категории уголовных производств.

Особое внимание уделено вопросам взаимодействия следователя и оперативных работников на первоначальном этапе расследования. Предложены алгоритмы действия членов следственно-оперативных групп и раскрыты типичные формы взаимодействия следователя с оперативными подразделениями.

Разработаны особенности тактики проведения отдельных следственных действий. Предложены рекомендации относительно тактики проведения

осмотра места происшествия, допроса подозреваемых, особенности тактики проведения одновременных обысков всех членов организованной группы и их связей, подготовки, назначения и производства судебных экспертиз.

Разработанные отдельные положения методики расследования краж с проникновением в жилище, совершенные организованными группами, нашли свое применение в практической деятельности следственных подразделений МВД Украины.

Ключевые слова: организованная преступная группа, криминалистическая характеристика, типичная следственная ситуация, тактика следственных действий, тактическая операция, расследования.

SUMMARY

Lavrenuk V.V. Peculiarities of investigation of home-invasion robbery, committed by organized group. – Manuscript.

The Thesis for Candidate of Legal Sciences Degree by specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; forensic examination; operatively-search activity. – International Humanitarian University, Odessa, 2015.

The thesis is a research of theoretical and practical issues concerning the investigation of home-invasion robbery, committed by organized group.

The forensic analysis of home-invasion robbery committed by organized group was fulfilled in the manuscript, where the concept of forensic characteristics of the abovementioned crime was represented. Using the materials of general practice, the structural elements of this concept were established and discovered and the correlation relationships between them were revealed. The peculiarities of circumstance in proof, specified by the robbery, committed by the organized group, were defined. The typical tactical situations of the initial phase of investigation were revealed in this work, and the programs (algorithms) of actions of investigator concerning its solution were defined. The perspective forms of cooperation between the investigator and operative officers in investigating these types of crimes were established. The typical tasks of investigation, directed to the detection of signs of organized group, and tactical operations, corresponding to them were revealed. The most effective tactical options for preparation and fulfillment of specific investigating actions were offered.

Key words: organized criminal group, forensic characteristic, typical investigation situation, tactics of investigation actions, tactical operation, investigation.